

UDC 930.85 (4—12)

YU ISSN 0350—7653

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

COMITE INTERACADEMIQUE DE BALKANOLOGIE
DU CONSEIL DES ACADEMIES DES SCIENCES ET DES ARTS
DE LA R.S.F.Y.
INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XVIII—XIX

BELGRADE
1987—1988

BALCANICA XVIII—XIX, Београд 1987—1988, 9—453.

Мирослав ВУКЕЛИЋ
Балканолошки институт САНУ
Београд

О СЛОВЕНСКОМ КОРАБ И ГРЧКОМ ΚΑΡΑΒΙΟΝ

У својим *Грчко-словенским студијама* Макс Фазмер¹ је покушао да успостави листу од 31 грчке речи које се налазе у тзв. општесловенском (*gemeinslavisch*) или како се чешће назива прасловенски (*urslavisch*). Овај Фазмеров покушај није наишао на одобравање критике. Исте године реаговао је Романски у часопису *Byzantinische Zeitschrift*, а потом и у *Revue des Études slaves*.² И други су писали о овој смелој Фазмеровој тези.³ Код нас се први, колико нам је познато, Иван Поповић занимао за овај проблем. Поповић у својим *Грчко-српским лингвистичким студијама III*⁴ сматра, такође, да су Прасловени долазили у додир са античким Грцима позивајући се при том на Нидерлеа.⁵ Он каже: „Лингвистичка анализа је показала да је у античко време, тојест у доба док су Словени, па дакле и Срби, живели још у својој старој постојбини на северу, — било извесних непосредних словенско-грчких односа. Има неколико важних грчких позајмица које налазимо у свим словенским језицима, које, тојест, падају у прасловенску епоху. Такви су, пре свега, примери са слов. *b* за *β*: *korablъ* < *καράβιον*, *koliba* > *καλύβη*, *buvoľъ* < *buvolъ* — *βούβαλος* (друго *β* > *v* према индигеноме *volъ*), *komōra* — *καμάρα* можда и *trēmъ*, *teremъ* од *τέρεμνον*.“

¹ Max Fasmer, *Greko-slavjansije etjudy III*, Petersburg 1909. (= *Sbornik otđ. russk. jaz. i slovesnosti Imp. Akademii Nauk*, tom 86).

² *Byzantinische Zeitschrift* XVIII, 1909, 225. и *Revue des Études slaves* II, 1922, 47—55.

³ A. Meillet, *De quelques mots relatifs à la navigation*, *Revue des Études slaves* VII, 1927, 5—8.

⁴ Иван Поповић, *Зборник радова САН*, књ. XLIV, *Византолошки институт* књ. 3, Београд 1955, 117—157.

⁵ *Idem.*, 154, напомена 2.

Оставићемо овде по страни два грађевинска термина — *komdra* и *trem* — чијој се рецепцији у прасловенски противни чињеница да су Словени тешко имали шта да назову овим речима у својој прадомовини имајући у виду њихову цивилизацијску ситуацију која већ на први поглед говори против семантичког континуитета ова два термина, а затим и речи *koliba* и *byvolъ* (и овде се сусрећемо са семантичким тешкоћама, јер се не зна тачно значење стгр. βούβαλος (у Langenscheidtovom речнику стоји »ein rindsartiges Tier«?); сама животиња морала је бити распрострањенија у словенским крајевима него ли у онима у којима су Грци живели па тако и сама помисао о позајмљивању тешко да долази у обзир). Остављајући, дакле, по страни ових неколико речи којима намеравамо да се други пут детаљније позабавимо, хтели бисмо да укажемо на неке чињенице које не иду у прилог тврдњи да је опште словенско *korablъ* позајмљеница из старогрчког. Наиме, супротно мишљење заступа у својој граматички Е. Schwyzer⁶ позивајући се на Преведенов чланак објављен у часопису *Language* (VI стр. 279 и даље) који тврди да је грчка реч изведена из словенског.

У Даничићевом Рјечнику осим *korablъ*, *korablа*, masc. имамо и дублету женског рода *korabla* која осим основног значења *лађа*, *брод*, *галија* има и значење *arca Noe* (вероватно је подударност рода утицала да се *korablа*, а не *korablъ* тумачи са *arca*), али налазимо и синонимну реч *korab*. И у Речнику српскохрватског књижевног и народног језика САНУ обе речи (*кѡрабљъ* и *кѡраб*) забележене су у истом значењу, али под одредницом *кѡраб* под 2. и под 3. наведена су ареална значења: под 2.: „*жлеб издубљен у стаблу од дрвета или начињен од дасака за спровођење воде и сл.*“ и под 3. „*јаз испред воденичког бадња*“, а значење које се наводи под бројем 3. уз реч *корабља* а које гласи *седефасто дугме за кошуљу* вероватно има везе са речју *корал/кораљ*. Осим ових значења за *кораб* Речник САНУ наводи и посебну именицу женског рода *кѡраба* уз следеће објашњење: *Кораба је издубљено дрво као олука да по њему вода отиче* и још даје израз *мост на корабама=понтонски мост*. Из наведеног се види да је, барем у српском, реч *кѡраб* сачувана као примитиван хидрограђевински термин за који се тешко може поверовати да му је претходно назив за *лађу*, *брод*. Нормално је претпоставити управо обрнути процес т.ј. да се из једног примитивног хидрограђевинског термина развио израз за *лађу*. Ову тврдњу поткрепљује и значење речи *кѡр* 5 (Речник САНУ): *два велика чамова балвана, издубљена с једне стране, а изоштрена ка врховима као главни делови старог охридског чуна*, као и значење *кора* 13: *проширени дрвени бокови у облику олука на старинском охридском рибарском чамцу*.

⁶ Eduard Schwyzer, *Griechische Grammatik*, Muenchen 1958, 164, напомена 2.

И у чешком језику наилазимо на сличне паралеле које иду у прилог нашем гледишту. *Koráb* у чешком може значити и комад огуљене коре од дрвета (*kus slopnuté stromové kury*), а има и значење нечега попут нашег балвана као што се то види из примера: *пород баштенског плота стајале су гомиле кораба који су мирисали на смолу (u plotu zahrady stály stoky korabu, dychajících pryskyřičnou vuni)*.⁷

Из реченога би се, доста поуздано, могло претпоставити да је првобитно значење *кор-а-б* било нешто попут издубљеног балвана. Такође би се могло рећи да је она прво коришћена у некаквом примитивном систему за наводњавање, потом као термин у бродоградњи и тек онда као назив за *барку, лађу, брод*.

⁷ *Priručni slovník jazyka českého*, Prag 1937—38,

